V poslednom období venuje odborná botanická verejnosť stále väčšiu pozornosť nepôvodným druhom rastlín, ktoré sa k nám dostali v minulosti najmä z Ázie a Ameriky ako okrasné, prípadne medonosné rastliny.

Mnohé z nich čoraz rýchlejšie a intenzívnejšie osídľujú a zaburiňujú rozsiahle plochy nielen v mestách, ale i vo voľnej prírode. Svojím inváznym správaním vážne ohrozujú naše pôvodné druhy raslín a ich spoločenstvá, pretože ich vytláčajú zo svojich stanovíšť.

K najnebezpečnejším patria tie, ktorých konkurenčné vlastnosti bránia v prítomnosti našim domácim druhom. Najznámejšie z nich sú **pohánkovec japonský** (*Fallopia japonica*), **netýkavka žliazkatá** (*Impatiens glandulifera*), **netýkavka malokvetá** (*Impatiens parviflora*), **zlatobyľ obrovská** (*Solidago gigantea*), **boľševník obrovský** (*Heracleum mantegazzianum*) a ďalšie. Postupným rozširovaním a osídľovaním stále väčších plôch zapríčiňujú rozsiahle zmeny v druhovom zložení celých ekosystémov.

Problematika týchto druhov sa netýka len špecilaistov - botanikov, pracovníkov ochrany prírody, či vedeckých ústavov a vysokých škôl, ale nás všetkých.

Z tohoto dôvodu sme sa rozhodli postupne predstavovať verejnosti jednotlivé v prírode nepôvodné, invázne druhy rastlín a upozorňovať na možné nepriaznivé dôsledky ich pestovania a ďalšieho zámerného rozširovania.

BOĽŠEVNÍK OBROVSKÝ

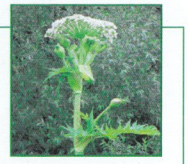

HERACLEUM MANTEGAZZIANUM
Sommier et Levier
Syn.: *Heracleum giganteum* Hornem.
H. speciosum Weinm.

Boľševník obrovský sa dostal do Európy ako okrasná rastlina v 19. storočí, z oblasti západného Kaukazu.

Vzhľadom na svoje vzrastové vlastnosti dostal aj priliehavé pomenovanie. Táto dvojročná až trváca rastlina dorastá do výšky 200 až 500 cm. Okolík bielych kvetov s priemernou šírkou 50 cm má 50 - 150 okolíčkov. Kvitne od júla do augusta.

Okrem okrasných záhrad a parkov sa na území Slovenska vyskytuje najmä na antropogénnych stanovištiach, najčastejšie popri cestách a tokoch. Pretože ide o druh s výraznou vitalitou, rýchlym rastom, tvorbou veľkého počtu semien a nedostatkom prirodzených nepriateľov, veľmi rýchlo a nebezpečne sa rozširuje na stále nové lokality. Patrí k druhom, ktoré ohrozujú nielen zloženie prirodzených stanovíšť, ale pri kontakte dochádza i k vážnym zdravotným problémom. Z uvedených dôvodov je jeho likvidácia nevyhnutná, pričom treba dodržiavať všetky odporúčané bezpečnostné opatrenia.

ZLATOBYĽ OBROVSKÁ

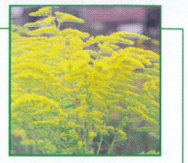

***SOLIDAGO GIGANTEA* Aiton**

Trváca bylina pôvodom zo Severnej Ameriky. Dostala sa k nám ako okrasná a medonosná rastlina.

Dorastá do výšky 50 - 250 cm. Má holé, sivozelené, dolu červenkasté byle, so striedavými, na okraji zubatými listami. Súkvetie tvoria úbory drobných žltých kvetov, usporiadaných do hustých chocholíkatých metlín. Kvitne od konca augusta do septembra.

Vskytuje sa najmä na synantropných stanovištiach takmer celého Slovenska, ale možno ju nájsť i v prirodzených typoch spoločenstiev. Rýchlo a ľahko osídľuje nevyužívané plochy alebo plochy vytvorené človekom.

Príbuznými druhmi sú zlatobyľ kanadská (*Solidago canadensis*) a zlatobyľ najvyššia (*S. altissimus*), pochádzajúce tiež zo Severnej Ameriky. K nám sa dostali ako okrasné rastliny. Od zlatobyle obrovskej sa líšia tvarom listov a ich usporiadaním na byli, chlpatosťou byle aj rubovej strany listov.

Úspešnosť likvidácie týchto druhov je spojená so zmenšovaním počtu ruderálnych stanovíšť. Prevenciou proti ich šíreniu je najmä nevytváranie vhodných nových stanovíšť a obmedzenie ich pestovania z okrasných dôvodov.

NETÝKAVKA MALOKVETÁ

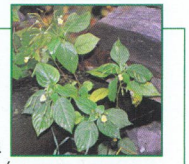

***IMPATIENS PARVIFLORA* DC.**

Netýkavka malokvetá sa do Európy dostala v prvej polovici 19. storočia zo severovýchodnej Ázie. Za pomerne krátky čas splanela z botanických záhrad a začala sa intenzívne šíriť do synantropných aj prirodzených spoločenstiev. Rozšírená je už takmer po celom Slovensku. Vyskytuje sa v pobrežnej vegetácii, v krovinách, v podraste lesov, na okrajoch ciest, ale i na zboreniskách, či v mestských parkoch a v záhradách.

Netýkavka malokvetá je jednoročná bylina vysoká niekedy aj 100 cm. Má holú jednoduchú alebo rozkonárenú byľ. Listy sú striedavé, kvety drobné, nenápadné, bledožlté. Dolný kalíšny lístok je predĺžený do rovnej ostrohy. Plod je tobolka, ktorá po dozretí prudko puká a vymršťuje semená.

Keďže vo väčšine oblastí je už celkom tento druh zdomácnený i napriek masovému výskytu sa už o jeho likvidácii neuvažuje.

Vydala Štátna ochrana prírody SR Banská Bystrica
v roku 2008 ako štvrté vydanie.
Text: RNDr. Alžbeta Cvachová a RNDr. Ema Gojdičová.
Foto: Beáta Reinvartová
Náklad: 4.000 výtlačkov

Printed by EU - www.euroart.sk - 2008l40/8/a2414ldtp61/pdf11-2sl1442e/33.07

NETÝKAVKA ŽLIAZKATÁ

***IMPATIENS GLANDULIFERA* Royle**
Syn.: *Impatiens roylei* Walp.

Jednoročná, až 200 cm vysoká bylina so 4 cm veľkými, tmavoružovými kvetmi, pôvodom zo subtropických oblastí západných a stredných Himalájí, Kašmíru a Nepálu. K nám sa dostala začiatkom tohto storočia ako okrasná a medonosná rastlina.

Zo záhrad prenikol tento druh aj do voľnej prírody. Nekontrolovateľne sa šíri pozdĺž vodných tokov a vo vnútri lužných lesov. Preniká aj na podmáčané nelesné stanovištia a poloruderálne plochy. Na území Slovenska sa už vyskytuje takmer vo všetkých fytogeografických oblastiach.

Na niektorých územiach vytvára také plošné zárasty, že na ich odstránenie nebude dostatok finančných, fyzických ani iných prostriedkov. Tam, kde sa tento druh už raz vyskytne, obsadí v priebehu krátkeho času rozsiahle plochy.

Dnes už nie je žiadúce jeho pestovanie v parkoch a záhradach, pretože predstavuje značné nebezpečenstvo pre tie oblasti na Slovensku, kde sa doteraz ešte nevyskytuje.

POHÁNKOVEC JAPONSKÝ

FALLOPIA JAPONICA
(Houtt.) Ronse Decr.
Syn.: *Reynoutria japonica* Houtt.
Pleuropterus cuspidatus (Siebold et Zucc.) H. Gross

Trváca, dvojdomá rastlina pôvodom z východnej Ázie, ktorá vytvára na miestach svojho výskytu rozsiahle nepreniknuteľné porasty krovitého vzrastu s výškou viac ako 100 cm. Vyznačuje sa vajcovitými, celistvookrajovými listami, na báze spravidla uťatými alebo zaokrúhlenými. Kvety sú biele, drobné, usporiadané vo zväzkovitých previsnutých paklasoch. Pestuje sa ako okrasná rastlina v parkoch, záhradách, na voľných priestranstvách v mestách i obciach, tiež aj ako krmivo pre zver. Na Slovensku ho môžeme vidieť pozdĺž tokov a ciest, na synantropných stanovištiach, v intravilánoch miest a obcí.

Agresivita, akou sa tento druh v súčasnosti šíri vzbudzuje nielen rešpekt, ale i obavy, pretože úvahy o jeho likvidácii sú pesimistické, a preto plochy osídlené týmto druhom dosahujú čoraz väčšiu rozlohu. Rozmnožuje sa rýchlo podzemkami, ale aj ich fragmentami.

Preto je nevyhnutné pristúpiť k urýchlenej obnove pôvodnej vegetácie na stanovištiach dotknutých antropogénnou činnosťou a zákazať jeho zámerné rozširovanie pestovaním.

INVÁZNE DRUHY RASTLÍN NA SLOVENSKU 1

NETÝKAVKA ŽLIAZKATÁ

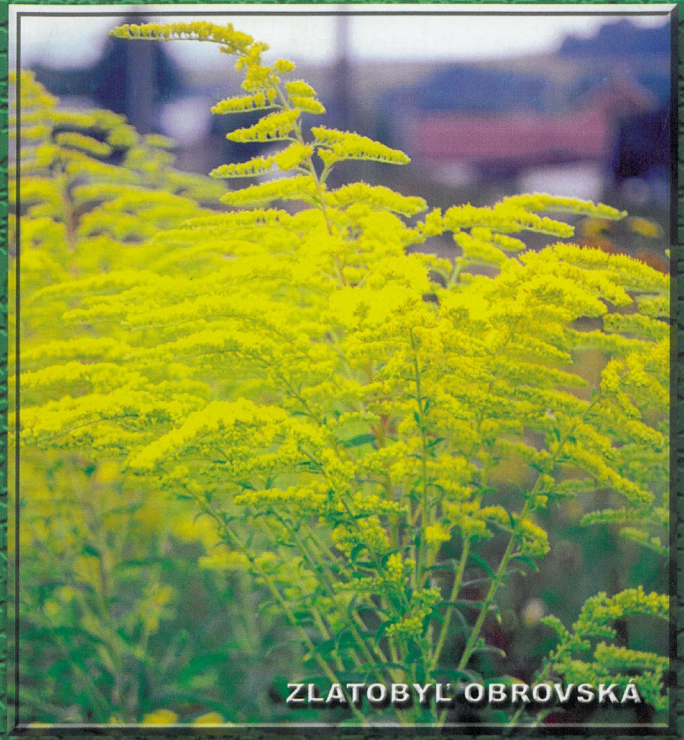

ZLATOBYĽ OBROVSKÁ

BOĽŠEVNÍK OBROVSKÝ

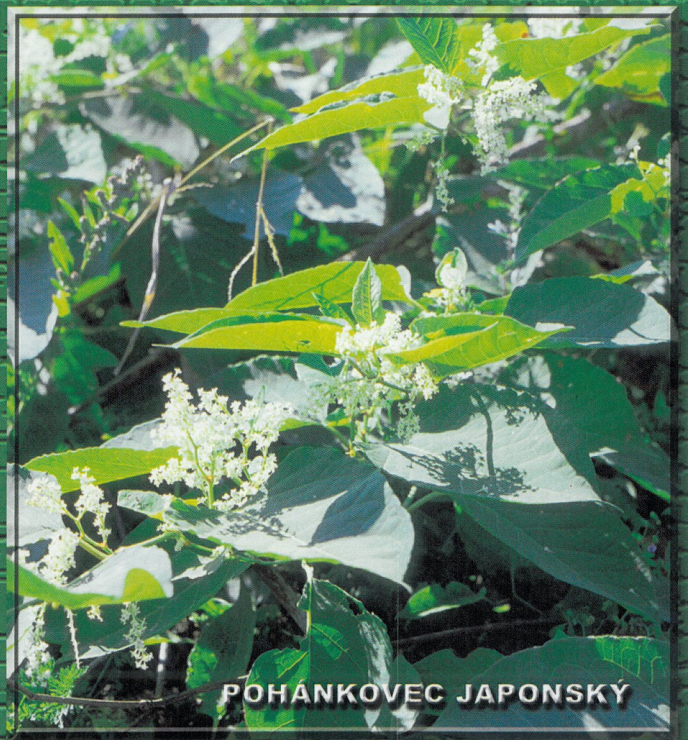

POHÁNKOVEC JAPONSKÝ

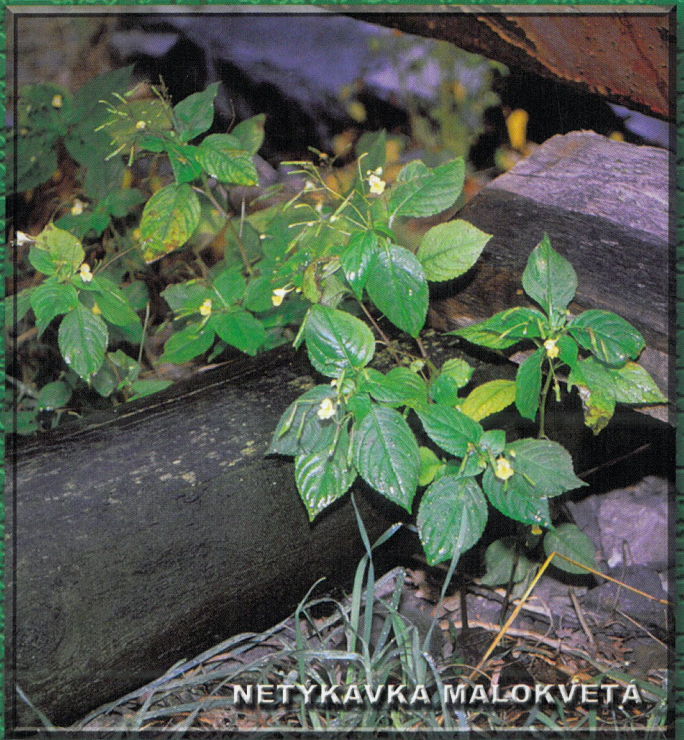

NETÝKAVKA MALOKVETÁ

ŠTÁTNA OCHRANA PRÍRODY SLOVENSKEJ REPUBLIKY
BANSKÁ BYSTRICA

Rýchlo sa šíriace invázne alebo potenciálne invázne druhy rastlín čoraz agresívnejšie ohrozujú pôvodnú kvetenu Slovenska.

S cieľom oboznámiť verejnosť s najproblematickejšími nepôvodnými, cudzokrajnými druhmi rastlín, ktoré sa v kultúrnej krajine, ale aj vo voľnej prírode nekontrolovane šíria, bola v roku 1999 vydaná prvá zo série skladačiek „Invázne druhy rastlín na Slovensku".

V tejto, v poradí druhej skladačke, Vám chceme predstaviť skupinu cudzokrajných drevín, ktoré sú rovnako ako bylinné druhy v novom prostredí nebezpečím pre domácu vegetáciu. Aj nepôvodné dreviny sa na území Slovenska vo väčšine prípadov dostali následkom zámerného rozširovania, tzn. pestovaním pre hospodárske, okrasné, produkčné účely (ako medonosné rastliny) alebo aj z rôznych experimentálnych pestovateľských dôvodov v lesnom alebo vodnom hospodárstve.

K najznámejším cudzokrajným introdukovaným drevinám s inváznym potenciálom patrí **agát biely** (*Robinia pseudoacacia*), **javorovec jaseňolistý** (*Negundo aceroides*) a **pajaseň žliazkatý** (*Ailanthus altissima*), menej známe a skôr mimo voľnej prírody sa vyskytujúce sú **sumach pálkový** (*Rhus typhina*) a **beztvarec krovitý** (*Amorpha fruticosa*), ktoré sa vysádzajú na voľných priestranstvách miest a obcí.

AGÁT BIELY

***ROBINIA PSEUDOACACIA* L.**

Syn.: Pseudoacacia communis Simonk, *Robinia acacia* L., Pseudoacacia pseudoacacia Borbás

Agát biely bol do Európy privezený zo Sev. Ameriky francúzskym záhradníkom J. Robinom v roku 1601 (podľa neho má i meno). U nás sa rozšíril počas „agátovej mánie" asi pred 200 rokmi.

Na Slovensku rastie najmä v južných teplejších oblastiach, ale aj na lokalitách podhorského stupňa.

Agát je stredne vysoký strom s nepárno perovitými listami. Pozornosť upúta najmä od mája do júna bielymi, silne voňavými, medujúcimi kvetmi usporiadanými v strapcoch. Plodom je charakteristický ploský struk.

Uvedený druh, aj keď má mnohostranné hospodárske využitie, spôsobuje nemalé problémy z hľadiska prírodoochranného, pretože tam, kde sa raz agát rozšíri, už nielenže nič nerastie, ale aj jeho prípadná eliminácia je takmer nemožná. Druhová pestrosť v jeho porastoch klesá na minimum, pretože prítomnosťou agátu sa výrazne zhoršuje kvalita pôdy na danom stanovišti.

Aj keď agát biely patrí dnes už medzi zdomácnené druhy, o jeho likvidácii sa neuvažuje, hoci obnova agátových porastov smerom k prirodzenému drevinnému zloženiu by bola vítaná.

PAJASEŇ ŽLIAZKATÝ

***AILANTHUS ALTISSIMA* (Mill.) Swingle**

Syn.: *Ailanthus glandulosa* Desf.

Dekoratívny strom, vysoký 20 až 25 m, pochádzajúci z Číny. Do Európy bol privezený v roku 1751. Na Slovensku je najrozšírenejším introdukovaným ázijským druhom. Rastie v pôvodných i druhotných spoločenstvách, pričom sa správa invázne. Radí sa k zdomácneným neofytom.

Má veľké, 40 až 60 cm dlhé, nepárno perovito zložené listy z 11-19 lístkov. V bezlistom stave vyniká sýtooranžová dreň konárov. Súkvetie malých jednopohlavných zapáchajúcich kvetov je vrcholová metlina. Kvitne v júni až auguste. Plodom sú podlhovasté krídlaté nažky.

Pajaseň má nízke nároky na obsah živín v pôde, je tolerantný voči suchu, soliam a znečisteniu ovzdušia, produkuje veľké množstvo semien a preto sa rýchlo sa šíri.

Ohniskami rozširovania sú veľké mestá a sídla, kde má tendenciu monopolizovať biotop. Spolupôsobiť tu môže aj alelopatický účinok výlučkov kôry koreňov, ktorý redukuje uchytenie konkurenčných druhov. Šírenie postupuje pozdĺž komunikácií - líniová migrácia, ale i vodou a vtákmi.

Jeho ďalšie pestovanie už nie je žiadúce, pretože predstavuje značné nebezpečenstvo pre teplejšie oblasti Slovenska.

JAVOROVEC JASEŇOLISTÝ

***NEGUNDO ACEROIDES* MOENCH**

Syn.: *Acer negundo* L., *Negundo fraxinifolia* Nutt.

Pôvodným domovom javorovca je Severná Amerika Do Európy bol dovezený koncom 17. storočia ako okrasná drevina.

Dorastá do výšky 20 m. Má široko rozloženú korunu. Listy sú protistojné, nepárno perovito zložené s 3-7 tvarovo veľmi premenlivými lístkami. Ozdobou stromu sú dvojdomé žltozelené kvety. Vyrastajú v marci až apríli, buď pred alebo súčasne s rozvíjaním listov. Samičie kvety sú zoskupené do chocholíkov visiacich na dlhých stopkách a samčie vytvárajú dlhostopkaté strapce. Plodom je krídlatá dvojnažka.

Je nenáročný na obsah živín v pôde, odolný voči mrazom a nepriaznivým vplyvom mestského prostredia, a preto sa často vysádza v parkoch alebo v zeleni sídiel. Pre tieto účely boli vyšľachtené aj rôzne farebné kultivary.

Nebezpečenstvo predstavuje jeho agresívne správanie vo voľnej prírode, kde sa šíri najmä pozdĺž tokov a zapríčiňuje zaburinenie nielen sprievodnej vegetácie tokov, ale i lužných lesov. Pri likvidácii tohto druhu z prirodzených spoločenstiev nebude stačiť iba jeho výrub. Rekonštrukcia druhovej skladby porastov bude veľmi náročná.

SUMACH PÁLKOVÝ

***RHUS TYPHINA* L.**

Syn.: *Rhus hirta* (L.) Sudw.

Ker alebo strom pôvodom z východnej časti Severnej Ameriky. K nám sa dostal ako okrasná drevina, ktorá sa dodnes pestuje v parkoch a záhradách.

Mnohojarmové, nepárno perovito zložené listy sú dlhé 50 cm. Nápadné sú najmä v jesennom období, keď sa ich farba mení na vínovočervenú Ide o dvojdomú rastlinu. Samičie kvety sú červené a samčie žlté. Kvety sú drobné usporiadané v dlhých koncových metlinách. Objavujú od júna - júla. Plodom je kôstkovica.

Na území Slovenska sa zatiaľ vyskytuje väčšinou v kultúrach, tzn. pestovaný v parkoch a záhradách, do voľnej prírody preniká len veľmi ojedinelo. Niekde sa môže pestovať aj ako medonosná rastlina.

Pomocou podzemných poplazov sa veľmi rýchlo šíri a obsadzuje stále nové a nové stanovištia, z ktorých postupne a často veľmi úspešne vytláča domáce okrasné dreviny. V tom treba vidieť nebezpečenstvo tohto druhu.

BEZTVAREC KROVITÝ

***AMORPHA FRUTICOSA* L.**

Je to svetlomilný, vzdušný, málo rozkonárený dekoratívny ker pochádzajúci zo Severnej Ameriky a introdukovaný pôvodne v roku 1724 do Anglicka. K nám sa dostal ako okrasná drevina v druhej polovici 19. storočia, odkedy sa pestuje najmä v parkoch a záhradách. Pestuje sa tiež ako pôdoochranná drevina.

Charakterizuje ho hladká čiernosivá kôra, mnohojarmové, nepárno perovito zložené listy dlhé až 30 cm. Kvety, ktoré rozkvitajú v júni sú usporiadané v 7-15 cm dlhých strapcoch s 30-80 kvetmi svetlofialovej alebo bielej farby. Plodom je nepukavý struk. Rozmnožuje sa semenami, ale i vegetatívne. Každý kúsok výhonka vložený do zeme sa ujme.

Hoci často splanieva, naďalej sa používa na ozeleňovanie neplodných plôch. V lužných lesoch južného Slovenska predstavuje nebezpečenstvo pre pôvodné ekosystémy. Najmä pozdĺž vodných tokov vytvára súvislé plošné zárasty.

Vydala: Štátna ochrana prírody SR - Centrum ochrany prírody a krajiny Banská Bystrica v roku 2002 ako druhé vydanie.
Text a foto: RNDr. Alžbeta Cvachová, Mgr. Emília Karasová, RNDr. Eva Uherčíková, CSc., Mgr. Andrea Šimková, RNDr. Eva Kocianová, RNDr. Ema Gojdičová, Ing. Ivan Rybár.
Náklad: 3.000 výtlačkov.

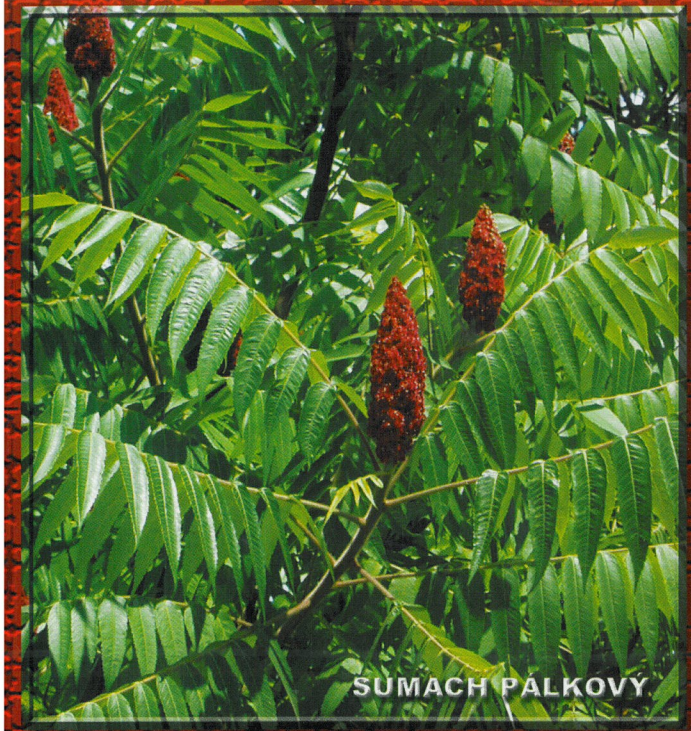

SUMACH PÁLKOVÝ

PAJASEŇ ŽLIAZKATÝ

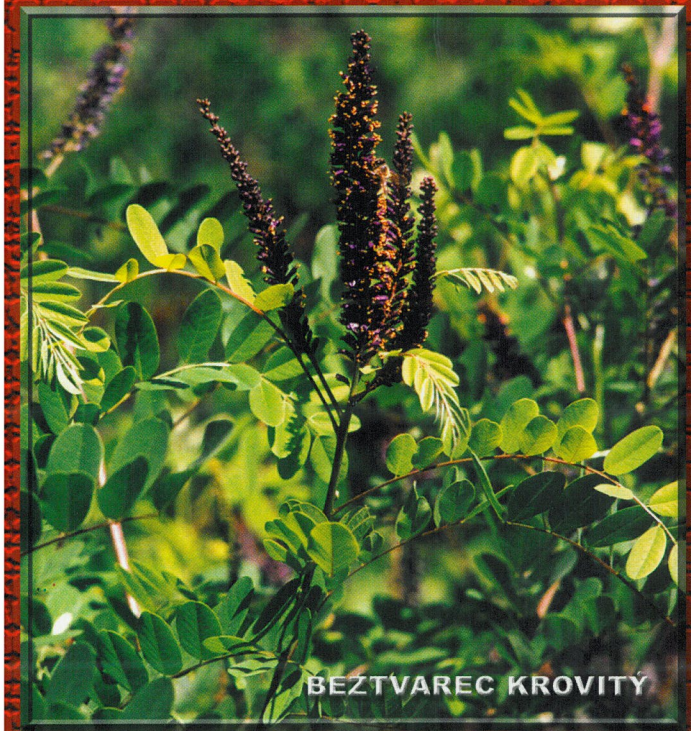

BEZTVAREC KROVITÝ

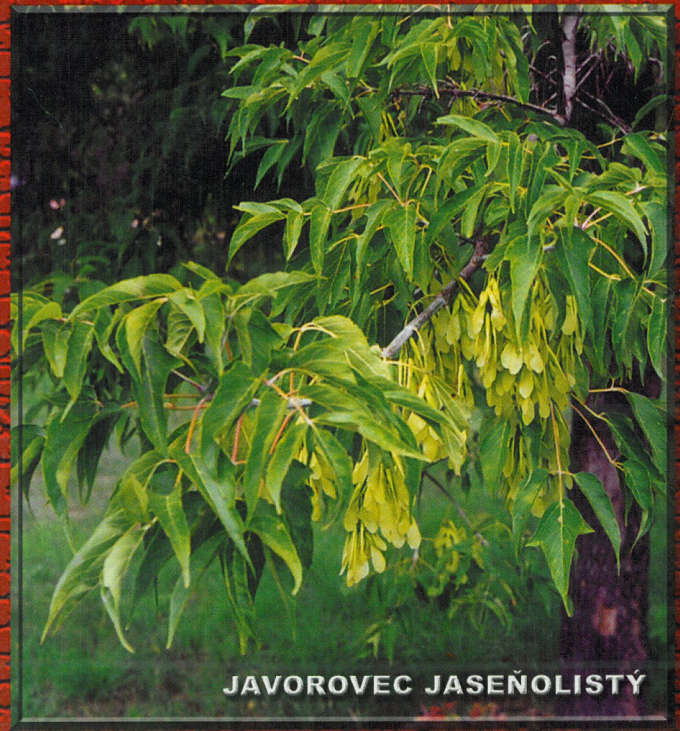

JAVOROVEC JASEŇOLISTÝ

INVÁZNE DRUHY RASTLÍN NA SLOVENSKU 2 (DREVINY)

AGÁT BIELY

ŠTÁTNA OCHRANA PRÍRODY SLOVENSKEJ REPUBLIKY
CENTRUM OCHRANY PRÍRODY A KRAJINY
BANSKÁ BYSTRICA

Už pri vydávaní prvej skladačky s najznámejšími a najrozšírenejšími inváznymi druhmi boli jej autori rozhodnutí postupne verejnosti približovať najčastejšie sa vyskytujúce nepôvodné (cudzokrajné) druhy rastlín, ktoré sa na území Slovenska nekontrolovane šíria a tým poškodzujú našu prírodu. Svojím inváznym spávaním vytláčajú z pôvodných stanovíšť naše domáce druhy rastlín a ich spoločenstvá, čím sa znižuje druhová diverzita jednotlivých typov vegetácie.

Pretože informácií o skupine inváznych rastlín nie je stále medzi verejnosťou dostatok, prinášame aj v 3. skladačke údaje nielen o vzhľade ďalších vybraných inváznych rastlín, ale aj stručné poznatky o ich spôsobe šírenia, o ich zastúpení na Slovensku, ale i nežiadúcom vplyve na prírodu a možnostiach ich ničenia.

Prostredníctvom skladačky chceme apelovať na milovníkov ako aj na pestovateľov rastlín, aby skôr, než siahnu po ďalšej okrasnej, alebo i menej známej kultúrnej rastline dobre sa oboznámili s miestom jej pôvodu a základnými biologickými a ekologickými vlastnosťami.

Skúsenosti s rozširovaním nepôvodných druhov rastlín nám poskytujú veľa príkladov, kedy aj atraktívna alebo hospodársky zaujímavá rastlina môže zapríčiniť ťažko riešiteľný problém. Veľa razy sme svedkom toho, keď v parku alebo v okrasnej záhradke postupne osídľujú takéto druhy stále väčší priestor a vytláčajú z neho ostatné pestované druhy. Ešte horšie je, ak sa takýto na prvý pohľad neškodný druh dostane mimo vymedzeného areálu, pretože vtedy sa časom z neho stáva doslova nepriateľ pre okolitú prírodu a krajinu.

RUDBEKIA STRAPATÁ

(*RUDBECKIA LACINIATA* L.)

čeľaď: astrovité (*Asteraceae*)

Trváca rastlina pôvodom zo Sev. Ameriky. K jej rozšíreniu prispelo pestovanie v parkoch a záhradách.

Dorastá aj do výšky 250 cm. Byle sú priame, hore rozkonárené. Listy sú dole jednoduché a hore 2x perovito strihané. Najdekoratívnejšou časťou sú zlatožlté kvety s veľkými úbormi (∅ 7-12 cm) so žltozeleným alebo červenohnedým terčom. Kvitne od júla do októbra.

Na stanovištia nie je náročná. Často rastie v blízkosti vodných tokov, v lužných lesoch, okolo vodných nádrží, na násypoch železničných tratí.

Príbuzným druhom je rudbekia srstnatá (*Rudbeckia hirta*), s výškou asi 1m, s chudobne rozvetvenou štetinatou byľou v hornej časti s nedelenými listami. Terč je polguľovitý vypuklý čierno až červenohnedý.

Oba druhy vytláčajú pôvodnú vegetáciu. Ich šíreniu možno zabrániť mechanickým ničením porastov ešte pred rozkvitnutím, čím sa obmedzí produkcia semien.

ASTRA KOPIJOVITOLISTÁ

(*ASTER LANCEOLATUS* Wild.)

syn: *Aster salicifolius*, Lamk. nom Scholler, *A.frutetorum*, Wimm., *A. lamarckianus* Aschers. et Graeb., non Nees

čeľaď: astrovité (*Asteraceae*)

Pochádza z východnej Ameriky. Pôvodne pestovaná ako okrasný druh v záhradkách.

Rastliny s výškou 60 -120cm charakterizuje plazivý výbežkatý podzemok, vzpriamené byle v hornej časti rozkonárené s kopijovitými sediacimi listami a bledofialovými kvetmi so žltým terčom usporiadanými v úboroch (∅ 15mm). Kvitne v auguste až októbri.

Rozširuje sa pomocou plazivých výbežkatých husto rozkonárených podzemkov. Rastie na rumoviskách, skládkach, okrajoch ciest, v pobrežných krovinách potokov a riek. Plošné zárasty vytvára aj v medzihrádzových priestoroch lužných lesov.

Príbuznými druhmi sú *Aster novi-belgii*, *A. patulus*, *A. laevis*, *A. tradescantii* a ich kríženec, ktoré sa postupne rozširujú a časom môžu plošnými zárastami vytlačiť domáce rastlinstvo.

AMBRÓZIA PALINOLISTÁ

(*AMBROSIA ARTEMISIIFOLIA* L.).

syn: *Ambrosia elatior* L.

čeľaď: astrovité (*Asteraceae*)

Jednoročná alergénna burina pôvodom zo Sev. Ameriky. Na Slovensku sa vyskytuje najmä v najteplejších južných oblastiach.

Dorastá do výšky od 10 - 200cm. Má priamu chlpatú alebo plstnatú bohato rozkonárenú byľ. Listy sú jednoducho až 3x perovito strihané, na líci tmavozelené, na rube sivozelené pritlačene chlpaté. Bledožlté kvety sú jednopohlavné, usporiadané v úboroch. Kvitne od augusta do októbra. Plodom je nažka. Priemerná rastlina vytvorí vyše 2000 plodov.

Rastie na rumoviskách, skládkach, železničných násypoch a na obrábaných poliach.

Príbuzným druhom s rovnakým pôvodom a vlastnosťami je ambrózia trojzárezová (*Ambrosia trifida* L.), ktorá je zatiaľ na Slovensku zriedkavá a rastie len na 2 lokalitách Vých. Slovenska.

Najúčinnejšie odstraňovanie spočíva vo vytrhaní rastlín zo zeme aj s koreňmi. V prípade plošného výskytu je účinné skosenie pred zakvitnutím rastlín.

JEŽATEC LALOČNATÝ

(*ECHINOCYSTIS LOBATA* Michx.fil.)

Torr. et A. Gray

Syn.: *Echinocystis echinata* (Muhl. ex Willd.) Britton, Sterns et Poggenb., *Momordica echinata* Muhl. ex Willd., *Sicyos lobata* F. Michx.

čeľaď: tekvicovité (*Cucurbitaceae*)

Ježatec laločnatý bol k nám dovezený začiatkom 20. stor. ako okrasná rastlina zo Severnej Ameriky.

Táto jednoročná, jednodomá popínavá rastlina (liana) býva dlhá aj 8 m. Má holú byľ s 3 - 7dlaňovito laločnatými na báze srdcovitými listami svetlozelenej farby. Samčie kvety sú usporiadané v metlinách, samičie kvety sú jednotlivé v pazuchách listov. Sú zelenkasto-biele a objavujú sa v júli - septembri. Najnápadnejšou časťou tejto byliny je plod v podobe vajcovitej, dlho ostnatej, zelenej alebo žltej bobule s priemerom do 5 cm.

Výraznejšie je rozšírený na vlhkých stanovištiach, rumoviskách, v priekopách, ale najmä v sprievodnej vegetácii tokov a v lemoch lužných lesov, kde často vytvára nepriechodné súvislé zárasty. Pomocou rozkonárených úponkov sa dokáže vyšplhať až do korún stromov.

Predstavuje vážnu hrozbu pre pôvodné ekosystémy.

RORIPOVNÍK VÝCHODNÝ

(*BUNIAS ORIENTALIS* L.)

Syn.: *Laelia orientalis* (L.) Desv.

čeľaď: kapustovité (*Brassicaceae*)

Roripovník východný má pôvod v juhozápadnej Ázii (v Arménsku). Prvé údaje o jeho výskyte na Slovensku pochádzajú z južného Slovenska zo 60. rokov 19. storočia.

Je to 2-ročná až trváca, 120 cm vysoká bylina. Byľ je v hornej polovici bohato rozkonárená, žliazkatá. Listy prízemnej ružice sú zvyčajne lýrovité alebo gracovité, perovito laločnaté, byľové listy sú kopijovité, laločnaté a zúbkaté. Kvitne v máji až v auguste, žlté kvety sú v hustých, rozkonárených strapcoch. Plod je nepukavá šešuľka.

Osídľuje hlavne synantropné stanovištia, cestné a železničné násypy, prekládkové stanice, prístavy, okolia skladov, rumoviská a i.

Jeho výskyt ešte nie je masový. Vhodná starostlivosť o stanovištia, na ktorých sa vyskytuje, ako aj jeho likvidácia by mohli zamedziť inváznemu šíreniu.

Vydala Štátna ochrana prírody SR, Banská Bystrica v roku 2007 ako tretie vydanie.

Text: RNDr. Alžbeta Cvachová, RNDr. Ema Gojdičová, RNDr. Marta Nižňanská, Mgr. Eva Pietorová, Mgr. Andrea Ruščančinová.
Foto a odborná spolupráca: doc.RNDr. Viera Feráková, CSc., RNDr. Eva Uherčíková, CSc., Ing. Ján Terray, RNDr. Ondrej Ťavoda, CSc., RNDr. Marica Zaliberová, CSc.,
Jaz. úprava: PaeDr. Ľ. Liptáková, CSc. **Náklad:** 4 000 výtlačkov.

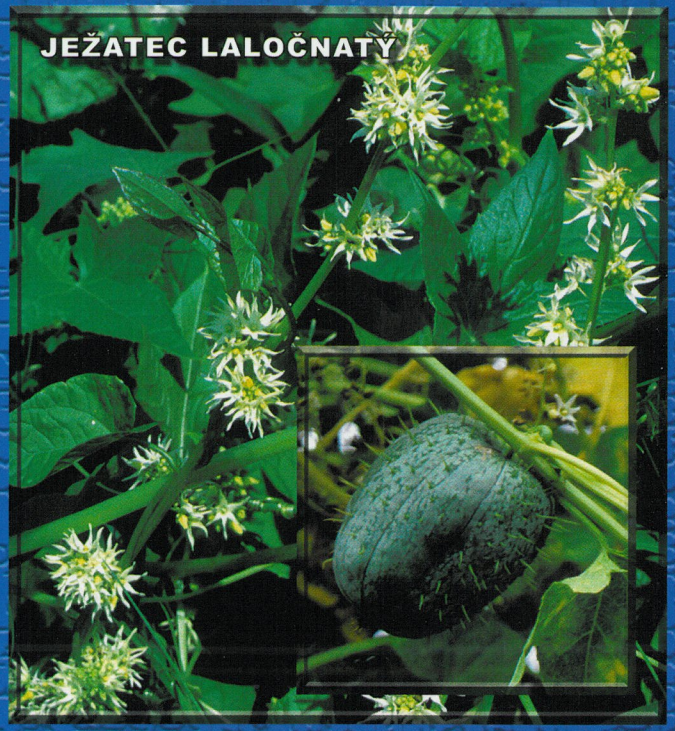
JEŽATEC LALOČNATÝ

ASTRA KOPIJOVITOLISTÁ

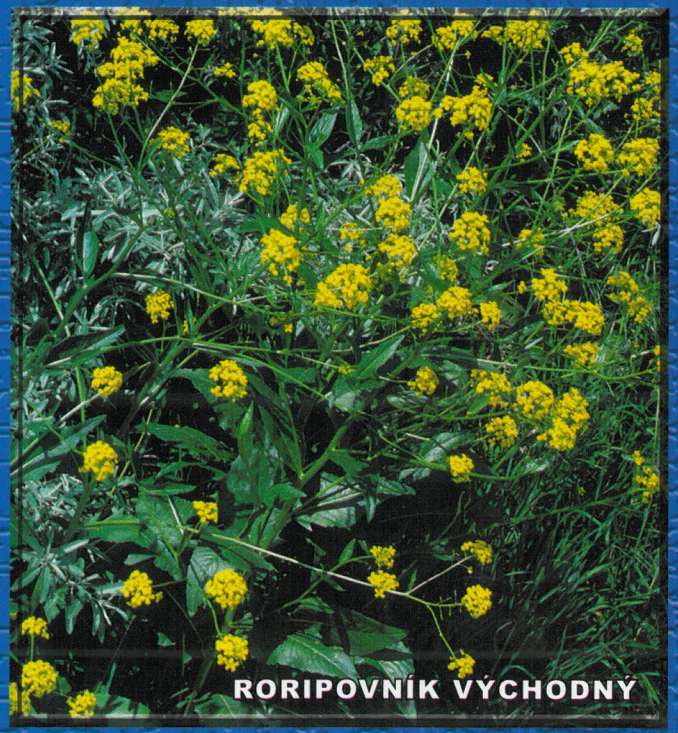
RORIPOVNÍK VÝCHODNÝ

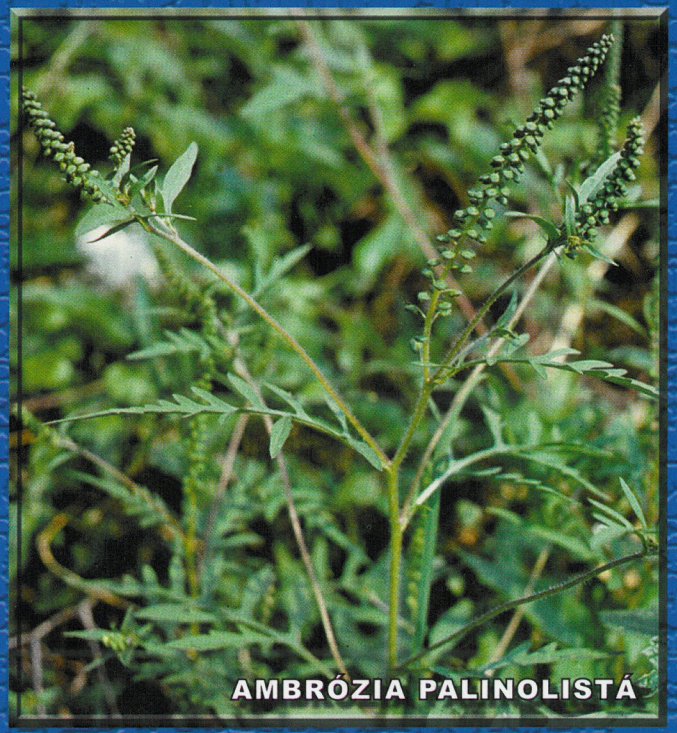
AMBRÓZIA PALINOLISTÁ

INVÁZNE DRUHY RASTLÍN NA SLOVENSKU 3

RUDBEKIA STRAPATÁ

ŠTÁTNA OCHRANA PRÍRODY SLOVENSKEJ REPUBLIKY
BANSKÁ BYSTRICA

V predloženej štvrtej sérii skladačky o inváznych druhoch rastlín chceme verejnosti priblížiť ďalšiu skupinu druhov, ktoré patria na Slovensku medzi invázne (Asclepias syriaca L., Aster novi-belgii L., Iva xanthiifolia Nutt., Stenactis annua (L.) Nees) alebo potenciálne invázne druhy (Lupinus polyphyllus Lindl.).

Okrem hviezdnika ročného (Stenactis annua) a ivy voškovníkovitej (Iva xanthiifolia), ktoré sa vyskytujú vo voľnej prírode väčšinou na rôznych antropogénnych stanovištiach, sa ďalšie z uvádzaných druhov na Slovensku rozšírili z kultúr, kde sa pestovali ako okrasné, alebo ako medonosné rastliny či ako krmovina pre lesnú zver. To tiež do značnej miery prispelo k ich nekontrolovanému šíreniu sa na ďalšie stanovištia vo voľnej prírode.

Práve zámerné pestovanie mnohých nepôvodných druhov, ktoré sa na Slovensko dostali z rôznych dôvodov, je veľmi často príčinou, že domáce druhy rastlín sú vytláčané týmito konkurenčne silnejšími rastlinami. Preto chceme upozorniť širokú verejnosť, aby všetkým nepôvodným druhom, najmä ich vlastnostiam, bola venovaná primeraná pozornosť skôr, ako sa začnú pestovať. Je potrebné zabrániť tomu, aby z kultúr mohli uniknúť do voľnej prírody, kde sa veľmi rýchlo adaptujú, vymykajú sa spod kontroly, stávajú sa nezávislé od starostlivosti človeka a postupne obsadzujú nové územia, teda správajú sa invázne. Zabezpečenie dostatočnej kontroly sortimentu, ale najmä pestovanie väčšieho počtu pôvodných druhov umožní zachovanie druhového bohatstva slovenskej prírody.

LUPINA MNOHOLISTÁ
(LUPINUS POLYPHYLLUS Lindl.)

čeľaď: bôbovité (Fabaceae)

Lupina mnoholistá (známa tiež ako vlčí bôb) pochádza zo západnej časti Sev. Ameriky.

Je to trváca až 1,5 m vysoká bylina s hrubými koreňmi. Má priame, rozkonárené a roztrúsene chlpaté byle a dlho stopkaté dlaňovito zložené listy. Kvitne v júni až auguste. Kvety modrej až fialovej farby sú v strapcoch dlhých až 60 cm. Plodom je podlhovasto čiarkovitý struk.

Pestuje sa ako okrasná trvalka. Kultivary majú kvety bielej, žltej, ružovej i červenej farby. Vysievaná býva na okrajoch lesov, na lesných lúčkach (krmovina pre zver), na poliach (zelené hnojivo) a na spevňovanie priekop a železničných a cestných násypov. Osídľuje aj rúbaniská a okraje lesných ciest. Z týchto stanovíšť sa potom rozširuje i do prirodzených a poloprirodzených spoločenstiev.

Z príbuzných druhov severoamerického pôvodu sa pestuje ako okrasná rastlina (menej ako zelené krmivo) lupina trváca (Lupinus perennis). Obidva druhy sa často zamieňajú.

GLEJOVKA AMERICKÁ
(ASCLEPIAS SYRIACA L.)

syn.: Asclepias cornuti Decne.
čeľaď: glejovkovité (Asclepiadaceae)

Glejovka americká pochádza zo Sev. Ameriky. U nás sa začala pestovať ako medonosná (ešte skôr ako textilná) a okrasná rastlina.

Táto trváca sivastá mliečiaca bylina, 1 - 2,5 m vysoká má plazivé podzemky, priamu jemnú chlpatú byľ s protistojnými vajcovito podlhovastými celistvookrajovými listami, na báze zaokrúhlenými, na vrchnej strane holými, na rube belavo páperistými. Nápadné je súkvetie a plody. Špinavo fialové alebo ružové, iba na rube páperisté, voňavé kvety sú usporiadané vo vrcholových pologuľovitých okolíkoch. Kvitne od júna do júla. Plody majú tvar podlhovasto vajcovitých mechúrikov, s bielo páperistým nafúknutým oplodím. Semená sú opatrené chocholom bielych lesklých hodvábnych chlpov.

Je rozšírená najmä v južných častiach Slovenska, napr. na okrajoch vinohradov, v medzihrádzových priestoroch tokov, kde sa v súčasnosti správa ako naturalizovaný druh.

Jej rozširovanie do značnej miery ovplyvňuje vegetatívny spôsob rozmnožovania.

ASTRA NOVOBELGICKÁ
(ASTER NOVI-BELGII L.)

čeľaď: astrovité (Asteraceae)

Pochádza z východnej časti Sev. Ameriky.

Je to trváca bylina, vysoká 60 – 140 cm, s plazivým výbežkatým podzemkom a vzpriamenými rozkonárenými stonkami. Listy sú podlhovasto kopijovité, so sediacou až objímavou listovou bázou. Kvitne od augusta do októbra. Úbory majú priemer 25 – 30 mm. Kvety lúča sú bledofialové až stredne fialové, terč žltý.

Rozširuje sa odstraňovaním záhradného odpadu na rumoviská, skládky a brehy tokov, odkiaľ sa ďalej šíri pozdĺž komunikácií a vodných tokov. Tu vytvára široké lemy, kde silne konkuruje pôvodným druhom.

Spolu s astrou kopijovitolistou (Aster lanceolatus), prezentovanou v skladačke č. 3, patria k najrozšírenejším druhom z väčšej skupiny v Európe nepôvodných druhov astier správajúcich sa invázne.

Vydala: Štátna ochrana prírody SR, Banská Bystrica v roku 2005 ako druhé vydanie
Text: RNDr. Alžbeta Cvachová, doc. RNDr. Viera Feráková, CSc., RNDr. Ema Gojdičová, Mgr. Eva Pietorová, Mgr. Andrea Šimková.
Foto: Mgr. Daniel Baláž, Ing. Milan Krištof, RNDr. Eva Kocianová, Miloš Balla, RNDr. Ondrej Ťavoda, CSc.
Jazyková úprava: PaedDr. Ľ.Liptáková, CSc. **Náklad:** 3 000 kusov.

HVIEZDNIK ROČNÝ
(STENACTIS ANNUA (L.) Nees)

syn.: Aster annuus L.,
Erigeron annuus (L.) Pers.,
Phalacroloma annuum (L.) Dumort.
čeľaď: astrovité (Asteraceae)

Hviezdnik ročný pochádza zo Sev. Ameriky. Do Európy sa dostal ako okrasná rastlina, neskôr začal splanievať, spontánne sa šíriť a zdomácňovať.

Je to jednoročná zriedkavo až trváca, 0,2 – 1,5 m vysoká, husto listnatá bylina s okrúhlou, hranato ryhovanou, v hornej časti rozkonárenou chlpatou stonkou i listami, ktoré sú svetlo - alebo tmavozelené, široko vajcovité. Prízemné listy sú oddialene pílkovité, do stopky klinovito zúžené. V čase kvitnutia často usychajú. Kvitne v júli až v októbri. Úbory tvoria súmerné okrajové kvety bielej alebo fialovkastej farby a pravidelné žlté kvety terča. Plody sú nažky.

U nás je hviezdnik ročný zastúpený 3 poddruhmi (Stenactis annua subsp. annua, S. annua subsp. septentrionalis a zriedkavo zastúpený S. annua subsp. strigosa).

Vyskytuje sa od nížin do podhorského stupňa. Osídľuje najrôznejšie synantropné, ale aj prirodzené stanovištia. Uprednostňuje alúviá riek. Rastie aj pozdĺž komunikácií, v pobrežných krovinách a v lužných lesoch. Postupne sa rozširuje na lúky a pasienky.

IVA VOŠKOVNÍKOVITÁ
(IVA XANTHIIFOLIA Nutt.)

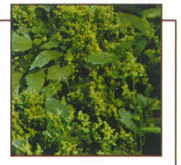

Čeľaď: astrovité (Asteraceae)

Jednoročná sivastozelená bylina, pôvodná v Sev. Amerike. Zo Slovenska známa od r. 1958.

Byľ je priama, jednoduchá alebo rozkonárená, s výškou viac ako 3 m. Listy sú protistojné, dlho stopkaté, s nepravidelne zúbkatým okrajom, na rubovej strane sivasté. Kvety sú usporiadané v drobných úboroch (priemer 2 - 4 mm). Kvitne od augusta do októbra. Plody - nažky sivastej, hnedosivej až čiernej farby dozrievajú v neskorej jeseni. Vysoká produkcia nažiek a pomalé vysemeňovanie až do jari podmieňujú reprodukčný úspech.

Ako plne naturalizovaný druh sa vyskytuje v teplejších oblastiach Slovenska. Rastie na ruderálnych stanovištiach, ale preniká i do poloprirodzených rastlinných spoločenstiev - v alúviách riečnych tokov. Je často masová na tzv. mestských úhoroch, ale aj na poľnohospodárskych plochách. Šíri sa železničnou i cestnou dopravou.

Odporúča sa obmedziť alebo likvidovať výskyt ručným vytrhávaním, kosením porastov pred obdobím kvitnutia. Pri masovom výskyte treba použiť vhodné herbicídy.

INVÁZNE DRUHY RASTLÍN NA SLOVENSKU 4

HVIEZDNIK ROČNÝ

GLEJOVKA AMERICKÁ

LUPINA MNOHOLISTÁ

IVA VOŠKOVNÍKOVITÁ

ASTRA NOVOBELGICKÁ

ŠTÁTNA OCHRANA PRÍRODY SLOVENSKEJ REPUBLIKY
BANSKÁ BYSTRICA

Okrem nepôvodných invázne sa správajúcich druhov bylín, sprevádzajú pôvodné, prirodzené, ale tiež antropogénne (človekom vytvorené) biotopy aj spoločenstvá introdukovaných, cudzokrajných druhov drevín.

Do Európy a neskôr i na Slovensko boli donesené najmä v 18. a 19. storočí z rôznych častí sveta (napr. zo Sev. Ameriky, z Ázie) s rôznym cieľom (napr. obohatenie sortimentu drevín, okrasné dôvody alebo introdukcia pre zvýšenie produkcie drevnej hmoty, poskytnúť nové odrody pre ovocinárstvo a vinárstvo, ale tiež získať účinnejšie liečivé látky).

Aj keď mnohé z nich sú už v súčasnosti dôležité z hospodárskeho hľadiska, na druhej strane je nevyhnutné poukázať, že ich pestovanie vo voľnej prírode, či únik zo záhrad a opustených sadov a škôlok spôsobil vo viacerých prípadoch nekontrolovateľný, spontánny a niekedy až agresívny prienik do prirodzených spoločenstiev, čo v súčasnosti spôsobuje vážne ohrozenie pôvodného genofondu drevín.

Päť najznámejších cudzokrajných drevín s výrazným inváznym potenciálom bolo prezentovaných v roku 2000 v skladačke č. 2. V tejto, už v poradí 5. sérii, ich doplnia ďalšie, ktoré patria na Slovensku tiež k inváznym alebo potenciálne inváznym druhom drevín.

KUSTOVNICA CUDZIA

LYCIUM BARBARUM L.

syn.: *Lycium halimifolium* Mill., *Lycium vulgare* Dunal, *Lycium flaccidum* Koch.
čeľaď: ľuľkovité (*Solanaceae*)

Opadavý, ozdobný ker pôvodom zo Stredomoria. Na Slovensku častejšie vysádzaný asi od r. 1900. Je súčasťou živých plotov a stien. Rastie na svahoch, násypoch, ale i na rumoviskách.

Dorastá do výšky 2,5 m. Má dlhé prevísajúce, prútnaté konáre, riedko tŕnité i bez tŕňov. Listy sú striedavé, krátko stopkaté, úzko elipsovité až kopijovité, celistvookrajové, lysé. Lievikovité, dlhostopkaté kvety vyrastajú vo zväzkoch začiatkom leta. Sú ružové až purpurové. Staršie kvety zhnednú na farbu bielej kávy. Plod je bobuľa oranžovej alebo červenej farby.

Rastlina je mrazuvzdorná. Odoláva tiež dymu, chorobám a škodcom. Uprednostňuje svetlé stanovištia, s chudobnými, málo výživnými, dobre priepustnými, vápenatými a suchými pôdami.

Rozmnožuje sa vegetatívne (napr. odnožami alebo drevnatými odrezkami) aj generatívne (plodmi).

V súčasnosti sa šíri na hrádzach, pozdĺž ciest a v rôznych xerotermných spoločenstvách, kde často vytvára nepreniknuteľné porasty.

HLOŠINA ÚZKOLISTÁ

ELAEAGNUS ANGUSTIFOLIA L.

čeľaď: hlošinovité (*Elaeagnaceae*)

Dekoratívna drevina pôvodom z oblasti Stredozemného mora až z centrálnej Ázie. Na Slovensku sa pestuje od roku 1870. Najčastejšie sa vysádza v parkoch, záhradách a vo verejnej zeleni sídel.

Hlošina je ker alebo menší strom vysoký 8 – 10 m s tŕnistými konármi za mlada pokrytými striebristobielymi chlpmi, ktoré sa nachádzajú aj na rubovej strane čiarkovitých podlhovastých listov. Kvety sú voňavé, drobné, žlté, jednotlivé, po 1 – 3 ukryté v pazuchách listov. Kvitnú v máji až júni. Plod je sladká, jedlá, elipsoidná bobuľa, podobná plodu olivy. Dozrieva v septembri až októbri.

Splanieva najmä v najteplejších oblastiach južného Slovenska (napr. Záhorie). Vzhľadom na to, že dobre znáša aj znečistené prostredie, využíva sa na ozeleňovanie ciest, svahov autostrád a priemyselných zón.

Nebezpečne sa už rozšírila v Maďarsku na xerotermných stanovištiach. Preto je potrebné aj u nás obmedziť jej ďalšiu výsadbu.

ČREMCHA NESKORÁ

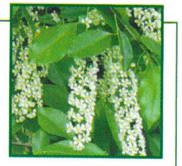

PADUS SEROTINA (Ehrh.) Borkh.

syn: *Cerasus serotina* (Ehrh.) Loisel., *Prunus serotina* Ehrh.
čeľaď: ružovité (*Rosaceae*)

Mrazuvzdorný strom s výškou 15 – 20 (30) m pôvodom zo Severnej Ameriky. Od roku 1629 sa pestuje v Európe ako okrasná drevina, ale aj pre produkciu dreva.

Koruna je široko rozložená, nepravidelná. Listy má kožovité, na líci lesklo tmavozelené, na rube svetlozelené, na okrajoch jemne pílkovité. Na jeseň sú žlté alebo červené. Biele voňavé kvety sú usporiadané do previsnutých, až 15 cm dlhých valcovitých, na kvety bohatých strapcov, ktoré kvitnú koncom mája a v júni. Plody sú drobné, guľovité, jedlé kôstkovice červenej, po dozretí tmavopurpurovej farby.

Rastie na vlhkých a na živiny bohatých pôdach. Obľubuje polotieň, pestuje sa v parkoch, miestami aj splanieva (napr. na Záhorí). Rastie nielen v lesoch, ale aj na pasienkoch a okrajoch ciest. Má invázny potenciál, preto tomuto druhu treba venovať zvýšenú pozornosť. Na miestach, kde ohrozuje pôvodné spoločenstvá, zabezpečiť jeho náhradu za domáce druhy drevín a zamedziť ďalšie zámerné rozširovanie tohto druhu vysádzaním.

MAHÓNIA CEZMÍNOLISTÁ

MAHONIA AQUIFOLIUM (PURSH) NUTT.

syn: *Berberis aquifolium* Pursh
čeľaď: dráčovité (*Berberidaceae*)

Pôvodné rozšírenie má v západnej časti severoamerického kontinentu. V Európe sa vyskytuje od roku 1820.

Mahónia je polotieňomilný, dekoratívny husto rozkonárený 1–1,5 m vysoký ker s červenohnedou až sivastohnedou kôrou. Listy sú trváce, prezimujúce, nepárno perovito zložené, kožovité, tmavozelené, lesklé, na rube svetlejšie, matné. Okraje listov sú vykrajované, ostnato zúbkaté. Kvitne od apríla do júna. Kvety sú zoskupené do dlhých, žltých strapcov. Plod je tmavomodrá vajcovitá až guľovitá bobuľa.

Ako okrasná stálozelená drevina, zaujímavá v čase kvitnutia i tvorby plodov, je pestovaná v parkoch, odkiaľ postupne preniká napr. do susediacich lesných spoločenstiev.

Vydala: Štátna ochrana prírody SR, Banská Bystrica v roku 2005 ako druhé vydanie.
Text: RNDr. Alžbeta Cvachová, RNDr. Ema Gojdičová, RNDr. Eva Kocianová, Mgr. Emília Karasová, RNDr. Mária Zaliberová, CSc.
Foto: RNDr. Ján Hrbatý, RNDr. Katarína Králiková, RNDr. Eva Kocianová, RNDr. Mária Zaliberová, CSc.
Jazyková úprava: PaedDr. Ľudmila Liptáková, CSc.
Recenzia textu: Doc. RNDr. Tibor Baranec, CSc. Náklad: 3000 výtlačkov.

PAVINIČ PÄŤLISTÝ

PARTHENOCISSUS QUINQUEFOLIA (L.) PLANCH.

syn.: *Ampelopsis latifolia* Tausch, *Hedera quinquefolia* L., *Parthenocissus inserta* (A.Kern.) Fritsch, *P. pubescens* (Schlecht.) Graebner, *Psedera quinquefolia* (L.) Greene
čeľaď: viničovité (*Vitaceae*)

Drevitá liana pôvodom zo Severnej Ameriky využívaná na zakrytie stien, plotov a záhradných altánkov. Známa aj ako „divé hrozno“ , či „psie víno“.

Dorastie do výšky až 30 m. Úponky s 5 – 8 konárikmi na konci s priliepavými platničkami. Listy sú dlaňovito zložené, 5- -7 početné, striedavé, na líci tmavozelené, na rube belavozelené. Na jeseň červené až červenofialové, čo prispieva k dekoratívnosti tohto druhu. Kvety sú nenápadné, drobné, žltkastozelené, v koncových metlinovitých vrcholíkoch. Kvitnú v júni až júli. Plod je guľovitá modročierna, oinovatená bobuľa.

Často splanieva a rozširuje sa hlavne do brehových porastov vodných tokov a lužných lesov.

Príbuzným druhom s podobným využitím je aj pavinič trojlaločný (*Parthenocissus tricuspidata*).

INVÁZNE DRUHY RASTLÍN NA SLOVENSKU 5

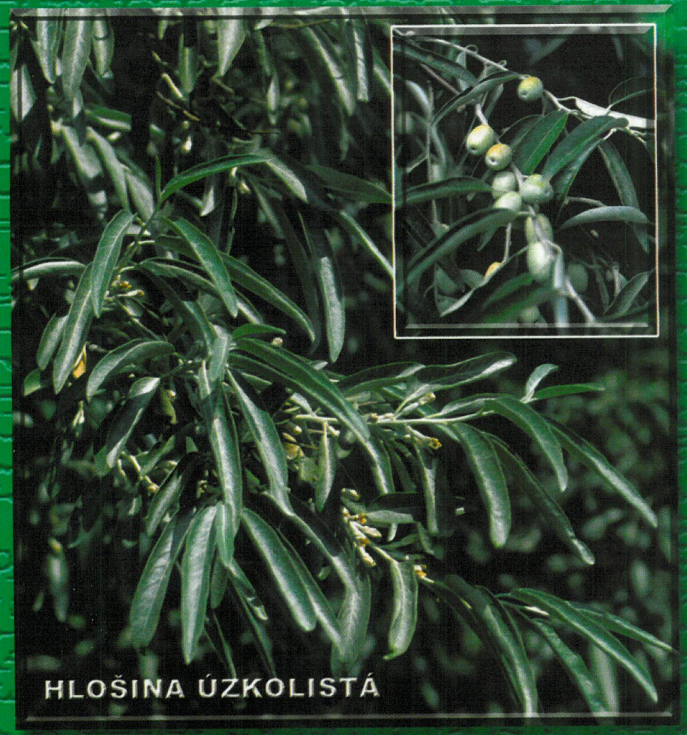

HLOŠINA ÚZKOLISTÁ

KUSTOVNICA CUDZIA

ČREMCHA NESKORÁ

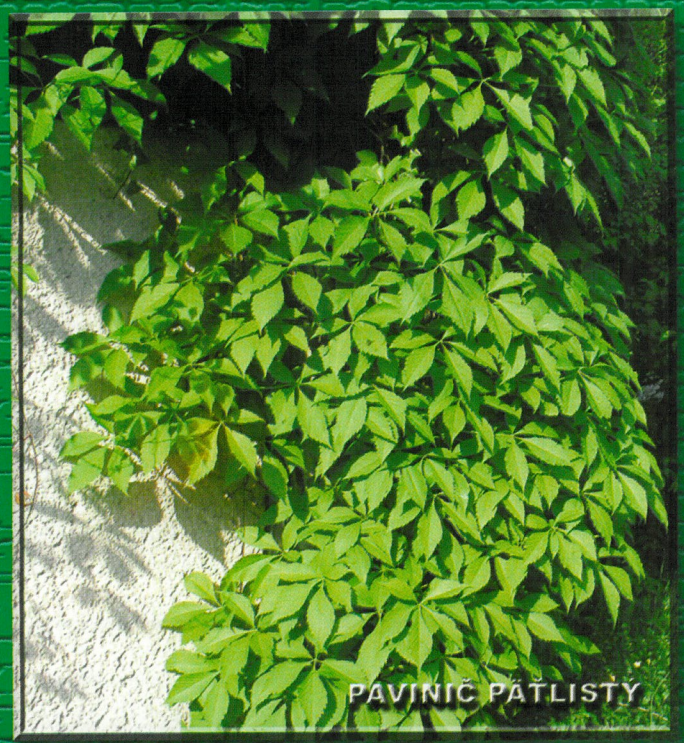

PAVINIČ PÄŤLISTÝ

MAHONIA CEZMÍNOLISTÁ

ŠTÁTNA OCHRANA PRÍRODY SLOVENSKEJ REPUBLIKY
BANSKÁ BYSTRICA

Na Slovensku sa podľa aktuálnej kategorizácie nepôvodných druhov vyskytuje 529 neofytov – druhov, ktoré sa na naše územie dostali buď úmyselne, alebo náhodne v novoveku, t. j. po objavení Ameriky, a mnohé z nich už prenikli aj do poloprirodzených a prirodzených spoločenstiev. Veľkú skupinu neofytov dopĺňa 19 archeofytov – druhov, ktoré imigrovali v predhistorickom alebo historickom období a ktoré sa vyskytujú najmä v segetálnych (poľných kultúrach) alebo ruderálnych (osídľujúcich rumoviská, haldy, priestory okolo ľudských sídlisk a pod.) spoločenstvách

Podľa toho, ako tieto nepôvodné druhy ohrozujú domáce druhy a ich spoločenstvá a podľa frekvencie ich výskytu, možno ich zaradiť do viacerých kategórií, medzi ktorými predstavujú najvážnejšie riziko invázne, potenciálne invázne a tiež často splaňujúce druhy.

Všetky doteraz predkladané skladačky sa venovali inváznym alebo potenciálne inváznym druhom, ktorých je na Slovensku spolu takmer 90.

V tejto v poradí už šiestej skladačke Vám prinášame informácie o ďalších piatich inváznych druhoch (*Helianthus tuberosus*, *Bidens frondosa*, *Conyza canadensis*, *Galinsoga parviflora*, resp. aj *Galinsoga urticifolia* a *Veronica filiformis*).

Všetky tieto prezentované invázne druhy rastlín majú pôvod na americkom kontinente okrem druhu *Veronica filiformis*, ktorá je pôvodná na Kaukaze a v Malej Ázii.

SLNEČNICA HĽUZNATÁ (topinambur)

HELIANTHUS TUBEROSUS L.

čeľaď: astrovité (*Asteraceae*)

Trváca až 250 cm vysoká, zelená až šedozelená rastlina. Do Európy prenikla zo Severnej Ameriky v roku 1607.

Upúta úbormi žltých kvetov s ∅4 – 8 cm, ktoré sa objavia v auguste až októbri, kedy domáce druhy rastlín už väčšinou odkvitli.

Rozmnožuje sa vegetatívne pomocou jedlých podzemkových hľúz. Tie sa využívali/jú aj ako krmivo pre poľovnú zver, preto boli/sú najmä poľovníkmi v prírode vysádzané, čo prispelo k súčasnému hromadnému výskytu tohto druhu. Agresívne sa šíri do prirodzených biotopov, kde potláča pôvodnú vegetáciu. Preto je potrebné zamedziť zámerné pestovanie tohto druhu vo voľnej prírode, inde obmedziť na minimum, aby sa tak zabránilo ďalšiemu rozširovaniu (úniku) druhu z lokalít, kde sa pestuje.

V prírode najčastejšie rastie v pobrežnej nitrofilnej vegetácii, odkiaľ sa rozširuje na nové stanovištia, napr. pomocou odlomených častí podzemkov odplavovaných vodou.

TURANEC KANADSKÝ

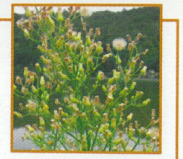

CONYZA CANADENSIS (L.) CRONQUIST

syn.: *Aster canadensis* (L.) E. H. L. Krause, *Conyzella canadensis* (L.) Rupr., *Erigeron canadensis* L., *Leptiton canadense* (L.) Britton, *Marsea canadense* (L.) V. M. Badillo

čeľaď: astrovité (*Asteraceae*)

Severoamerická stredne vysoká, jedno až dvojročná rastlina so špinavobielymi úbormi kvetov v strapcovitých metlinách. Kvitne od júla do októbra. Rozmnožuje sa semenami. Na jednej rastline ich môže dozrieť aj 100 000. Do Európy sa turanec kanadský dostal okolo roku 1640 a je príkladom náhodnej (neúmyselnej) introdukcie.

Rastie na neúrodných, na živiny chudobných stanovištiach. Uprednostňuje suché piesočnato-hlinité pôdy na poliach, úhoroch, rumoviskách, rúbaniskách, popri cestách, vo vinohradoch a inde.

Úspešné odstraňovanie je potrebné spojiť s eliminovaním výskytu ruderálnych stanovíšť a so znižovaním produkcie semien, čo si vyžaduje odstrihávať súkvetia v čase kvetu alebo kosenie plôch s výskytom druhu.

ŽLTNICA MALOÚBOROVÁ

GALINSOGA PARVIFLORA CAV.

syn.: *Galinsoga quinqueradiata* Ruitz. et Pav.

čeľaď: astrovité (*Asteraceae*)

Táto jednoročná rastlina pochádza z Južnej Ameriky. Má rozkonárenú, v spodnej časti hranatú holú stonku s protistojnými listami vajcovitého tvaru, na okraji pílkovitými. Kvety sú usporiadané v drobných úboroch, ktoré majú žltý terč a biely lúč. Kvitne od mája až do prvých mrazov v októbri, na ktoré je veľmi citlivá. Rozmnožuje sa semenami. Na jednej rastline ich vytvorí až 300 000.

Rastie v teplejších oblastiach na vlhkých stanovištiach s vysokým obsahom živín. Vo vlhších rokoch sa intenzívne šíri. Častá je popri cestách, na poliach a v záhradách.

Dobre sa ničí v štádiu klíčenia až po vznik prvých 2 až 3 pravých listov.

Jej príbuzným druhom s podobným potenciálom šírenia je žltnica prhľavolistá (*Galinsoga urticifolia*), ktorá má okrem iného dolu odstávajúco chlpatú stonku a chlpaté stopky kvetných úborov.

DVOJZUB LISTNATÝ

BIDENS FRONDOSA L.

syn.: *Bidens melanocarpa* Wieg.

čeľaď: astrovité (*Asteraceae*)

Pochádza zo Severnej Ameriky, v Európe bol po prvýkrát zaznamenaný v Poľsku v roku 1777. Zo Slovenska je prvý údaj z roku 1948.

Dvojzub listnatý charakterizuje holá priama stonka, 3-početné alebo nepárno-perovité listy s nekrídlatou stopkou, pílkovitým okrajom. Často sú fialovkasté. Kvety sú v dlhostopkatých úboroch, kde je terč žltý a jazykovité kvety väčšinou chýbajú, ak sa vyvinú, potom sú oranžovožlté. Kvitne od júla do októbra.

U nás rastie najmä ako súčasť pobrežnej vegetácie tokov, vodných nádrží, rybníkov, ale i na vlhkých ruderálnych stanovištiach.

Rozširuje sa pomocou človeka i živočíchov. Nažky majú oste, ktoré sa prichytia na odev, perie, srsť, a tak sú prenášané na nové stanovištia.

VERONIKA NITKOVITÁ

VERONICA FILIFORMIS SM.

čeľaď: krtičníkovité (*Scrophulariaceae*)

Do Európy sa dostala z Ázie, jej domovom je Kaukaz a Malá Ázia. Prvýkrát bola zaznamenaná v Anglicku v roku 1780, najstarší údaj zo Slovenska je z roku 1937.

Rastlina s poliehavými rozkonárenými byľami dlhými až 50 cm. Zakoreňuje z uzlov na stonke. Má protistojné stopkaté okrúhlasto-obličkovité, vrúbkované, riedko chlpaté listy na nekvitnúcich a striedavé na kvitnúcich konárikoch. Bledomodrofialové kvety vyrastajú na niťovitých stopkách v pazuchách listovitých listeňov jednotlivo od apríla do júla.

Pestuje sa v záhradách a v parkoch, odkiaľ splanieva na vlhké, na živiny bohaté lúky. Hojná je najmä na východnom Slovensku.

Vydala: Štátna ochrana prírody SR, Banská Bystrica v roku 2007 ako prvé vydanie
Text: RNDr. Alžbeta Cvachová, RNDr. Ema Gojdičová
Foto: Ing. Drahoš Blanár, Ing. Miroslav Jarný, RNDr. Ema Gojdičová, Mgr. Katarína Sujová, PhD.
Grafická úprava: Ing. Viktória Ihringová
Jazyková úprava: Mgr. Olga Majerová **Náklad:** 4000 výtlačkov

DVOJZUB LISTNATÝ

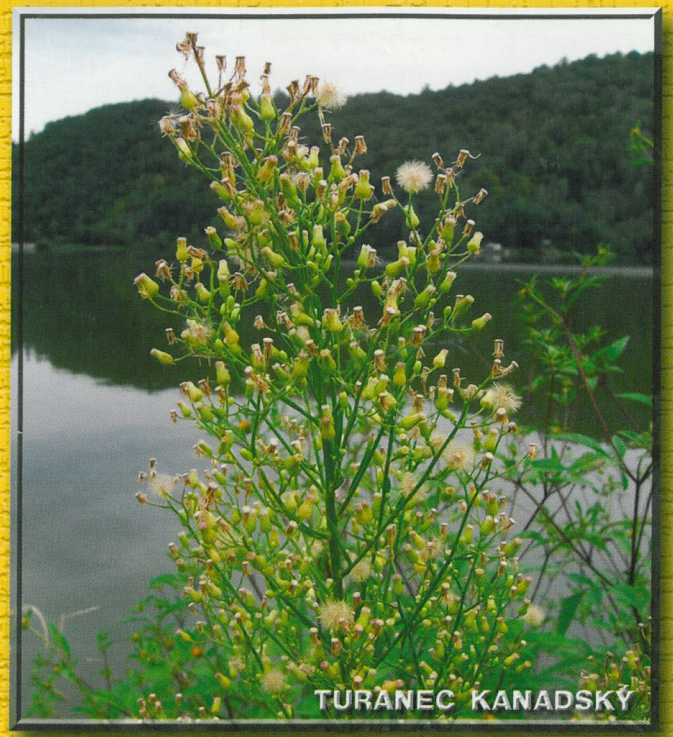

TURANEC KANADSKÝ

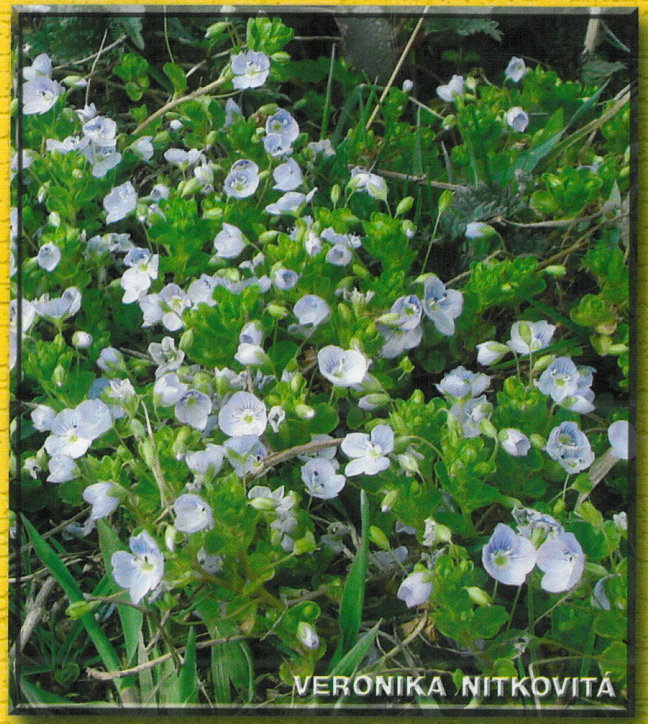

VERONIKA NITKOVITÁ

ŽLTNICA MALOÚBOROVÁ

INVÁZNE DRUHY RASTLÍN NA SLOVENSKU 6

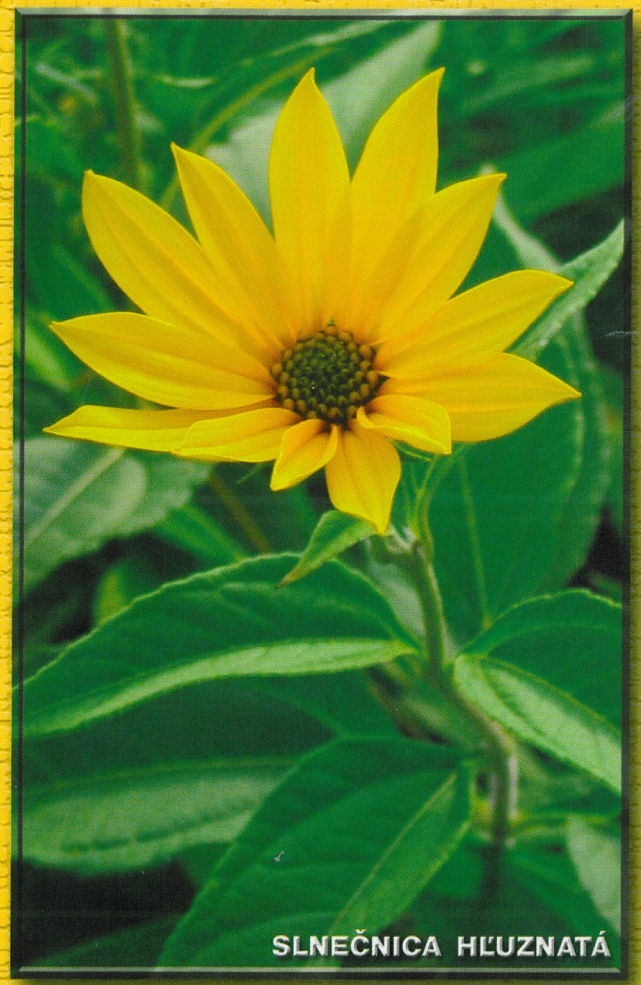

SLNEČNICA HĽUZNATÁ

ŠTÁTNA OCHRANA PRÍRODY SLOVENSKEJ REPUBLIKY
BANSKÁ BYSTRICA